וכן מצינו [א]בנחש הקדמוני שנתן עיניו במה שאינו ראוי לו מה שביקש לא נתנו לו ומה שבידו נטלוהו ממנו אמר הקב"ה אני אמרתי יהא מלך על כל בהמה וחיה ועכשיו [1]ארור הוא מכל הבהמה ומכל חית השדה אני אמרתי יהלך בקומה זקופה עכשיו על גחונו ילך אני אמרתי יהא מאכלו מאכל אדם עכשיו עפר יאכל הוא אמר אהרוג את אדם ואשא את חוה עכשיו איבה אשית בינך ובין האשה ובין זרעך ובין זרעה וכן מצינו בקין וקרח ובלעם ודואג ואחיתופל וגחזי ואבשלום ואדוניהו ועוזיהו והמן שנתנו עיניהם במה שאינו ראוי להם מה שביקשו לא ניתן להם ומה שבידם נטלוהו מהם: בירך התחילה בעבירה וכו': מנא ה"מ אילימא משום דכתיב [2]בתת ה' את ירכך נופלת ואת בטנך צבה והכתיב [3]וצבתה בטנה ונפלה ירכה אמר אביי כי לייט לייט תחילה ירך והדר בטן לייט ומיא כי בדקי כי אורחייהו בדקי בטן ברישא והדר ירך בקללה נמי כתיב [4]לצבות בטן ולנפיל ירך [ב]ההוא דמודע לה כהן דבטן ברישא והדר ירך שלא להוציא לעז על מים המרים: **מתני'** שמשון הלך אחר עיניו לפיכך נקרו פלשתים את עיניו שנאמר [5]ויאחזוהו פלשתים וינקרו את עיניו אבשלום נתגאה בשערו לפיכך נתלה בשערו ולפי שבא על עשר פלגשי אביו לפיכך נתנו בו עשר לונביות שנאמר [6]ויסבו עשרה (א) אנשים נושאי כלי יואב ולפי שגנב ג' [ג]גנבות לב אביו ולב ב"ד ולב ישראל [ד](שנאמר [7]ויגנב אבשלום את לב אנשי ישראל) לפיכך נתקעו בו ג' שבטים שנאמר [8]ויקח (ב) שלשה שבטים בכפו ויתקעם בלב אבשלום וכן [ה]לענין הטובה מרים המתינה למשה שעה אחת שנאמר [9]ותתצב אחותו מרחוק לפיכך נתעכבו לה ישראל ז' ימים במדבר שנאמר [10]והעם לא נסע עד האסף מרים יוסף זכה לקבור את אביו ואין באחיו גדול ממנו שנאמר [11]ויעל יוסף לקבור את אביו ויעל עמו גם רכב גם פרשים מי לנו גדול מיוסף שלא נתעסק בו אלא משה משה זכה בעצמות יוסף ואין בישראל גדול ממנו שנאמר [12]ויקח משה את עצמות יוסף עמו מי גדול ממשה שלא נתעסק בו אלא המקום שנאמר [13]ויקבור אותו בגיא לא על משה בלבד אמרו אלא על כל הצדיקים שנאמר [14]והלך לפניך צדקך כבוד ה' יאספך: **גמ'** ת"ר שמשון בעיניו מרד שנאמר [15]ויאמר שמשון אל אביו אותה קח לי כי היא ישרה בעיני לפיכך נקרו פלשתים את עיניו שנאמר [5]ויאחזוהו פלשתים וינקרו את עיניו איני והכתיב [16]ואביו ואמו לא ידעו כי מה' הוא כי אזל מיהא בתר (ג) ישרותיה אזל תניא [ו]רבי אומר תחילת קלקולו בעזה לפיכך לקה בעזה (ד) תחילת קלקולו בעזה דכתיב [17]וילך שמשון עזתה וירא שם אשה זונה וגו' לפיכך לקה בעזה דכתיב [5]ויורידו אותו עזתה והכתיב [18]וירד שמשון תמנתה תחלת קלקולו מיהא בעזה היה [19]ויהי אחרי כן ויאהב אשה בנחל שורק ושמה דלילה תניא רבי אומר אילמלא [ז](לא) נקרא שמה דלילה ראויה היתה שתקרא דלילה דילדלה את כחו דילדלה את לבו דילדלה את מעשיו דילדלה את כחו דכתיב [20]ויסר כחו מעליו דילדלה את לבו דכתיב [21]ותרא דלילה כי הגיד לה את כל לבו דילדלה את מעשיו דאיסתלק שכינה מיניה דכתיב [22]והוא לא ידע כי ה' סר מעליו ותרא דלילה כי הגיד לה את כל לבו מנא ידעה א"ר חנין א"ר ניכרין דברי אמת אביי אמר ידעה בו באותו צדיק דלא מפיק שם שמים לבטלה כיון דאמר [23]נזיר אלהים אני אמרה השתא ודאי קושטא קאמר [24]ויהי כי הציקה לו בדבריה כל הימים ותאלצהו מאי ותאלצהו אמר רבי יצחק דבי רבי אמי בשעת גמר ביאה נשמטה מתחתיו [25]ועתה השמרי נא ואל תשתי יין ושכר ואל תאכלי כל טמא מאי כל טמא ותו עד השתא דברים טמאים קאכלה א"ר יצחק דבי רבי אמי דברים האסורים בנזיר [26]ויבקע אלהים את המכתש אשר בלחי א"ר יצחק דבי רבי אמי הוא איוה לדבר טמא לפיכך נתלו חייו בדבר טמא [27]ותחל רוח ה' וגו' א"ר חמא בר' חנינא חלתה נבואתו של יעקב אבינו דכתיב [28]יהי דן נחש עלי דרך לפעמו במחנה דן א"ר יצחק דבי רבי אמי מלמד שהיתה שכינה מקשקשת לפניו כזוג כתיב הכא לפעמו במחנה דן וכתיב התם [29]פעמון ורימון בין צרעה ובין אשתאול אמר ר' אסי צרעה ואשתאול שני הרים גדולים היו ועקרן שמשון וטחנן זה בזה [30]והוא יחל להושיע את ישראל אמר רבי חמא ברבי חנינא

הוחל

נחש הקדמוני. נתן עיניו בחוה ובא עליה והיינו דכתיב (בראשית ג) הנחש השיאני לשון תשמיש ונשואין הוא: **נטלו הימנו.** קומה זקופה: **יהא מלך.** שהלך עשאו ערום מכל: **אני אמרתי יהלך בקומה זקופה.** מקללתו אתה למד. וכן כל אלה אתה למד מקללתן: **קין.** נתן עיניו בתאומה יתירה שנולדה עם הבל ששתי תאומות נולדו עמו(ח) והיינו דכתיב (בראשית ד) את אחיו את הבל שני אתים שני ריבויים: **קרח.** על הכהונה ונבלע: **בלעם.** בממונו של בלק לקלל את ישראל ונהרג במדין שהלך ליטול שכר עשרים וארבעה אלף שנפלו מישראל בעצתו(ט): **דואג.** אביר הרועים וגדול שבתלמידים היה ונתקנא בדוד שראהו נבון דבר ואיש תואר ומראה פנים בהלכה כדכתיב (שמואל א טז) הנה ראיתי בן לישי בית הלחמי וגו' ואמר באגדה דחלק (סנהדרין צג:) דכל הפסוק הזה דואג אמרו בלשון הרע: **ואחיתופל.** נתן עיניו במלוכה כדאמר בחלק (שם קא:(י)) ראה אש יוצא מאמתו וכסבור שעתיד למלוך(כ). ומה שבידו נטלו הימנו לא יחצו ימיהם(ל): **גחזי.** בממונו של נעמן ונצטרע(מ): **ואדוניה.** באבישג ונהרג(נ): **ועוזיה.** בכהונה והצרעת זרחה על מצחו (דה"ב כו): **כי לייט כו'.** וקללה היא תחלת הפורענות: **מיהו כי בדקי מיא כי אורחייהו בדקי.** שבמעיים נכנסות תחילה ומקלקלות אותן ואח"כ נופלות לירך: **שלא להוציא לעז.** שיאמרו לא עשו כסדר האלה ואין פורענות זו על ידן: **מתני' שמשון הלך אחר עיניו.** כדיליף לקמן: **על עשר פלגשי אביו.** כדכתיב בספר שמואל (ב טו) ויעזוב עשר נשים פלגשים לשמור הבית: **לונביות.** חניתות: **לב אביו ולב ב"ד.** דכתיב (שם) אלכה נא ואשלמה את נדרי וגו' וכתיב את אבשלום הלכו מאתים איש קרואים והולכים לתומם ואמרינן בסוטה דירושלמי(ס) קרואים מדוד שעל ידי אגרות דוד הלכו עמו אמר לו כתוב לי שילכו עמי אותן שנים שאבחר וכתב לו והיה מראה חותמו של דוד לשנים והולכים אחריו וכן לשנים אחרים עד שכינס מאתים וכולן ראשי סנהדראות הרי לב אביו ולב ב"ד. ולב אנשי ישראל דכתיב [שם] בקרב איש להשתחוות וגו' וכתיב מי ישימני שופט בארץ [שם] וכתיב ויגנוב אבשלום את לב אנשי ישראל: **ואין באחיו גדול ממנו.** שהיה מלך. הרי מדה שמדד שנקבר אביו בגדולים ובו במדה מדדו לו שנקבר הוא בגדולים(ע): **מי לנו.** לענין כבוד קבורה ליקבר בגדולים גדול מיוסף שלא נתעסק בו אלא משה שהוא גדול מישראל ואין בישראל גדול ממנו. הרי שבמדה שמדד לקבור את יוסף ע"י גדול בה מדדו לו שאין גדול בכבודו קבור ממשה שלא נתעסק בו אלא הקב"ה: **גמ' בעיניו מרד.** ע"י עיניו מרד בבוראו: **כי מה' הוא.** שחשק באותה אשה כדי להתגרות בפלשתים: **והכתיב וירד שמשון תמנתה.** וירא שם אשה מבנות פלשתים ותיטב בעיני שמשון. ומעשה של זו שבתמנת קודם למעשה של זו שבעזה: **תחילת קלקולו מיהא בעזה הוה.** דההיא דתמנת לאו קילקול הוא כולי האי שלקחה לו לאשה ולא בא עליה בזנות: **דלילה.** עקרה. כמו אבני הר שנדלדלו(פ): **מנא ידעה.** הלא כמה כזבים אמר לה קודם לכן ומצאתו שקרן: **ניכרין דברי אמת.** מתקבלין ומיושבין ודבורים על אופניהם. ראתה שערו גדול ולא היה שותה יין והבינה שהדברים האחרונים שאמר לה שבדבר הזה היה כחו גדול אמת הן: **ותאלצהו.** לשון דוחק ומצוקה: **בשעת גמר ביאה.** תאות האדם מרובה: **דברים האסורים לנזיר.** משרת ענבים כגון נזיר ששרה ענבים במים ויש בהם טעם יין דלא נפקא מכל אשר יעשה מגפן היין (במדבר ו): **מכתש.** מקום קביעות השן: **איוה לדבר טמא.** לישא בת אל נכר: **בדבר טמא.** לחי החמור שאלמלא הוא היה מת בצמא: **רוח ה'.** רוח נבואה ששרתה על יעקב: **מקשקשת לפניו.** לנוותו כאשר הולך:

הוחל

עין משפט נר מצוה

ג"ה א מיי' פ"ג מהל' סוטה הלכה כב סמג עשין סי':

◆

תורה אור השלם

1. ויאמר יי אלהים אל הנחש כי עשית זאת ארור אתה מכל הבהמה ומכל חית השדה על גחנך תלך ועפר תאכל כל ימי חייך: בראשית ג יד
2. והשביע הכהן את האשה בשבעת האלה ואמר הכהן לאשה יתן יי אותך לאלה ולשבעה בתוך עמך בתת יי את ירכך נפלת ואת בטנך צבה: במדבר ה כא
3. והשקה את המים והיתה אם נטמאה ותמעל מעל באישה ובאו בה המים המאררים למרים וצבתה בטנה ונפלה ירכה והיתה האשה לאלה בקרב עמה: במדבר ה כז
4. ובאו המים המאררים האלה במעיך לצבות בטן ולנפל ירך ואמרה האשה אמן אמן: במדבר ה כב
5. ויאחזוהו פלשתים וינקרו את עיניו ויורידו אותו עזתה ויאסרוהו בנחשתים ויהי טוחן בבית האסורים: שופטים טז כא
6. ויסבו עשרה נערים נשאי כלי יואב ויכו את אבשלום וימיתהו: שמואל ב יח טו
7. ויעש אבשלום כדבר הזה לכל ישראל אשר יבאו למשפט אל המלך ויגנב אבשלום את לב אנשי ישראל: שמואל ב טו ו
8. ויאמר יואב לא כן אחילה לפניך ויקח שלשה שבטים בכפו ויתקעם בלב אבשלום עודנו חי בלב האלה: שמואל ב יח יד
9. ותתצב אחתו מרחק לדעה מה יעשה לו: שמות ב ד
10. ותסגר מרים מחוץ למחנה שבעת ימים והעם לא נסע עד האסף מרים: במדבר יב טו
11. ויעל יוסף לקבר את אביו ויעלו אתו כל עבדי פרעה זקני ביתו וכל זקני ארץ מצרים: בראשית נ ז
12. ויקח משה את עצמות יוסף עמו כי השבע השביע את בני ישראל לאמר פקד יפקד אלהים אתכם והעליתם את עצמתי מזה אתכם: שמות יג יט
13. ויקבר אתו בגי בארץ מואב מול בית פעור ולא ידע איש את קברתו עד היום הזה: דברים לד ו
14. אז יבקע כשחר אורך וארכתך מהרה תצמח והלך לפניך צדקך כבוד יי יאספך: ישעיהו נח ח
15. ויאמר לו אביו ואמו האין בבנות אחיך ובכל עמי אשה כי אתה הולך לקחת אשה מפלשתים הערלים ויאמר שמשון אל אביו אותה קח לי כי היא ישרה בעיני: שופטים יד ג
16. ואביו ואמו לא ידעו כי מיי היא כי תאנה הוא מבקש מפלשתים ובעת ההיא פלשתים משלים בישראל: שופטים יד ד
17. וילך שמשון עזתה וירא שם אשה זונה ויבא אליה: שופטים טז א
18. וירד שמשון תמנתה וירא אשה בתמנתה מבנות פלשתים: שופטים יד א
19. ויהי אחרי כן ויאהב אשה בנחל שרק ושמה דלילה: שופטים טז ד
20. ותישנהו על ברכיה ותקרא לאיש ותגלח את שבע מחלפות ראשו ותחל לענותו ויסר כחו מעליו: שופטים טז יט
21. ותרא דלילה כי הגיד לה את כל לבו ותשלח ותקרא לסרני פלשתים לאמר עלו הפעם כי הגיד לי את כל לבו ועלו אליה סרני פלשתים ויעלו הכסף בידם: שופטים טז יח
22. ותאמר פלשתים עליך שמשון ויקץ משנתו ויאמר אצא כפעם בפעם ואנער והוא לא ידע כי יי סר מעליו: שופטים טז כ
23. ויגד לה את כל לבו ויאמר לה מורה לא עלה על ראשי כי נזיר אלהים אני מבטן אמי אם גלחתי וסר ממני כחי וחליתי והייתי ככל האדם: שופטים טז יז
24. ויהי כי הציקה לו בדבריה כל הימים ותאלצהו ותקצר נפשו למות: שופטים טז טז
25. ועתה השמרי נא ואל תשתי יין ושכר ואל תאכלי כל טמא: שופטים יג ד
26. ויבקע אלהים את המכתש אשר בלחי ויצאו ממנו מים וישת ותשב רוחו ויחי על כן קרא שמה עין הקורא אשר בלחי עד היום הזה: שופטים טו יט
27. ותחל רוח יי לפעמו במחנה דן בין צרעה ובין אשתאל: שופטים יג כה
28. יהי דן נחש עלי דרך שפיפן עלי ארח הנשך עקבי סוס ויפל רכבו אחור: בראשית מט יז
29. פעמן זהב ורמון פעמן זהב ורמון על שולי המעיל סביב: שמות כח לד
30. כי הנך הרה וילדת בן ומורה לא יעלה על ראשו כי נזיר אלהים יהיה הנער מן הבטן והוא יחל להושיע את ישראל מיד פלשתים: שופטים יג ה

מסורת הש"ס

א) אדר"נ פ"א, ב) לקמן כח., ג) [צ"ל לנבות וכ"ה במשנה שבמשניות וכן בע"י אבל בתוספתא פ"ג איתא גנבות], ד) רש"ל מ"ז, ה) [עי' תוס' לקמן יא. ד"ה מרים], ו) [תוספתא פ"ג], ז) [עי' תוספות מגילה כא.], ח) [ב"ר כב ז], ט) [סנהדרין קו.], י) [וע"ש ל"ע], כ) [ברש"י שבע"י יש כאן סה"ד], ל) [תהלים נה], מ) [מ"ב ה], נ) [מ"א ב], ס) [פ"א ה"ח], ע) [ע"ז מו.].

◆

הגהות הב"ח

(א) במשנה ויסבו עשרה נערים נושאי כלי יואב ויכו את אבשלום ולפי שגנב: (ב) שם ויקח יואב שלשה שבטים: (ג) גמרא בתר ישרות עיניו אזל: (ד) שם לקה בעזה תחילה תחילת: (ה) רש"י ד"ה ואין באחיו וכו' כגדולים דמי לנו וכו' שאין לנו גדול בכבוד קבורה כמשה כצ"ל והד"א:

◆

מוסף רש"י

שלא להוציא לעז על מים המרים. משום דהוא אמר לה בקללה ברישא את ירכך נופלת וגו' וסוף המים לבדוק כדרך כניסתן, דכתיב וצבתה בטנה והדר ונפלה ירכה, לכך הוצרך להודיע תחלה שהמים כדרך כניסתן יבדקוה (לקמן כח.). מקשקשת. מנענע כלפ"ז (נדה מח.).

◆

תוספות שאנץ

וכן מצינו בקין נתן עיניו בתאומה יתירה שנולדה עם הבל דשני תאומות נולדו עמו דכתיב את אחיו את הבל שני אתין ב' ריבויין. קרח על כהונה ונבלע. בלעם בממונו של בלק לקלל ישראל ונהרג במדין כשהלך ליטול שכר כ"ד אלף שנפלו מישראל בעצתו. דואג אביר הרועים וגדול שבתלמידים היה ונתקנא בדוד כדכתיב הנה ראיתי בן לישי בית הלחמי ואמר בהגדה בפ' חלק כל הפסוק הזה אמרו דואג בלשון הרע. ואחיתופל נתן עיניו במלוכה כדאמרינן ראה אש יוצאה מאמתו וכסבור שעתיד למלוך. גיחזי בממונו של נעמן ונצטרע. אבשלום במלכות ונהרג. אדניה באבישג ונהרג. ועוזיהו בכהונה והצרעת זרחה במצחו. ל"ה. גנב לב אביו ולב בית דין פ"ה שאמר אלכה ואשלמה את נדרי. וכתיב ואת אבשלום הלכו מאתים איש (וא"ת) [ואמרי' בירושל' דסוטה] שעל ידי מצות דוד אביו הלכו עמו אמר לו כתוב לי שילכו עמי אלו שנים שאבחר וכתב לו והיה מראה חותמו של דוד לשנים והולכין וכן לשנים אחרים עד שכנס מאתים איש וכולן ראשי סנהדראות הרי גנב לב אביו ולב ב"ד. ל"ה: תחלת קלקולו מיהא בעזה היה. פ"ה וההוא דתמנת לאו קלקול הוא כולי האי שלקחה לו לאשה ולא בא עליה בזנות. ל"ה. וכן איכא בירושלמי ואע"ג דגויה היתה שמא בצינעה בא עליה אבל ההיא דעזה לא היה דרך נשואין אלא דרך